Ocena i wzmocnienie potencjału jednostek samorządu terytorialnego do realizacji działań w obszarze profilaktyki onkologicznej

RAPORT Z REALIZACJI PROJEKTU

Źródło finansowania

Raport opracowano w ramach projektu „Ocena i wzmocnienie potencjału jednostek samorządu terytorialnego do realizacji działań w obszarze profilaktyki onkologicznej”, dzięki wsparciu Fundacji Polska Liga Walki z Rakiem, w ramach konkursu grantowego ONKOgranty IX – Umowa nr 5/2026 (SUM/NWN/00334/2026)

Autorzy raportu

dr hab. n. o zdrowiu Karolina Klimek

dr hab. n. med. Mateusz Grajek

dr n. o zdrowiu Eliza Działach

Dane kontaktowe

dr hab. n. o zdrowiu Karolina Klimek

e-mail: karolina.klimek@sum.edu.pl

tel.: 793 315 888

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

Fundacja Polska Liga Walki z Rakiem

1. Zrealizowane cele projektu

Celem głównym projektu była ocena i wzmocnienie potencjału jednostek samorządu terytorialnego do realizacji zadań w obszarze profilaktyki onkologicznej.

Cel ten był możliwy do osiągnięcia poprzez:

- zwiększenie kompetencji pracowników samorządów w zakresie planowania i realizacji programów profilaktycznych dotyczących chorób nowotworowych, a także pozyskiwania środków zewnętrznych na ten cel;

- zwiększenie kompetencji pracowników samorządów w zakresie korzystania z ogólnodostępnych baz danych w procesie identyfikacji potrzeb zdrowotnych lokalnych społeczności;

- zwiększenie wiedzy pracowników samorządów w zakresie możliwości współpracy międzysektorowej w profilaktyce chorób nowotworowych pomiędzy samorządami, organizacjami pozarządowymi, podmiotami leczniczymi i środowiskiem edukacyjnym.

Cele projektu zrealizowano poprzez:

1) Przygotowanie webinarium dla pracowników samorządów pt. „Potencjał jednostek samorządu terytorialnego do realizacji zadań w obszarze profilaktyki onkologicznej”

Tematyka webinarium obejmowała podstawy prawne realizacji zadań ochrony zdrowia i zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej, realizację i wdrażanie programów polityki zdrowotnej w obszarze profilaktyki onkologicznej, realizację i wdrażanie zadań z zakresu zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz szkołami i placówkami oświatowymi, a także pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację działań w obszarze profilaktyki onkologicznej.

2) Przygotowanie i rozpowszechnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych dla samorządów pt. „Realizacja działań w obszarze profilaktyki onkologicznej. Materiały informacyjno-edukacyjne dla samorządów”.

Tematyka opracowanych materiałów obejmuje przykłady możliwych do realizacji programów polityki zdrowotnej w obszarze profilaktyki onkologicznej, przykłady możliwych do realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej, przykłady źródeł zewnętrznych umożliwiających pozyskiwanie środków finansowych na realizację zadań w obszarze profilaktyki chorób nowotworowych oraz źródła wiedzy i dobrych praktyk możliwe do wykorzystania przy planowaniu działań.

3) Przygotowanie i opublikowanie raportu ze zrealizowanego projektu wraz z rekomendacjami dla samorządów w zakresie realizacji działań w obszarze profilaktyki chorób nowotworowych

Niniejszy raport opublikowano w otwartym dostępie na blogu dotyczącym wdrażania i finansowania działań w obszarze zdrowia publicznego i ochrony zdrowia, prowadzonym przez kierownika Projektu tj. dr hab. n. o zdrowiu Karolinę Klimek

2. Uzyskane wyniki

1) Webinarium dla pracowników samorządów pt. „Potencjał jednostek samorządu terytorialnego do realizacji zadań w obszarze profilaktyki onkologicznej”

Oczekiwany rezultat: Zwiększenie kompetencji co najmniej 100 pracowników samorządowych w zakresie realizacji zadań ochrony zdrowia i zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej poprzez uczestnictwo w webinarium.

Uzyskany wynik: Umożliwienie zwiększenia kompetencji 106 pracownikom samorządowym w zakresie realizacji zadań ochrony zdrowia i zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej poprzez uczestnictwo w webinarium.

Opis zadania:

Dnia 27 kwietnia 2026 r. z wykorzystaniem infrastruktury i zaplecza informatycznego ŚUM w Katowicach przeprowadzono webinarium pt. „Potencjał jednostek samorządu terytorialnego do realizacji zadań w obszarze profilaktyki onkologicznej”, prowadzone przez dr Karolinę Klimek. Na szkolenie zarejestrowało się 167 osób, a uczestniczyło w nim 106 osób, co oznacza osiągnięcie zaplanowanego poziomu co najmniej 100 pracowników JST. Na potrzeby spotkania przygotowano prezentację obejmującą 146 slajdów.

Program webinarium obejmował m.in. podstawy prawne działań JST w ochronie zdrowia i zdrowiu publicznym, projektowanie i realizację PPZ, zadania edukacyjne i promocyjne realizowane poza PPZ, zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi i sektorem oświaty, źródła danych epidemiologicznych oraz możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych, w tym dofinansowania NFZ. W części końcowej przewidziano pytania uczestników. Webinarium zostało nagrane – w razie potrzeby szczegółowych weryfikacji realizacji działania.

Efekt edukacyjny oceniono na podstawie pre-testu i post-testu składających się z dziesięciu pytań jednokrotnego wyboru. Formularze łączono według kodu nadawanego przez uczestników. Wśród wszystkich uczestników z połączonymi wynikami pre-testu i post-testu ponad 72% poprawiło swój wynik, 22,2% - uzyskało taki sam rezultat, a 5,6% – wynik niższy. Średni przyrost wyniósł 1,83 punktu, czyli 18,3 punktu procentowego skali. Zmiana była istotna statystycznie zarówno w teście t dla prób zależnych ($p < 0,001$), jak i w teście Wilcoxona ($p < 0,001$).

2) Przygotowanie i rozpowszechnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych dla samorządów pt. „Realizacja działań w obszarze profilaktyki onkologicznej. Materiały informacyjno-edukacyjne dla samorządów".

Oczekiwany rezultat: Zwiększenie wiedzy co najmniej 2 000 samorządów w zakresie realizacji zadań ochrony zdrowia i zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej poprzez dystrybucję materiałów informacyjno-edukacyjnych.

Uzyskany wynik: Umożliwienie zwiększenia wiedzy 2 793 samorządów w zakresie realizacji zadań ochrony zdrowia i zdrowia publicznego w obszarze profilaktyki onkologicznej poprzez dystrybucję materiałów informacyjno-edukacyjnych.

Opis zadania:

Opracowano 42-stronicowy materiał „Realizacja działań w obszarze profilaktyki onkologicznej. Materiały informacyjno-edukacyjne dla samorządów". Przedstawiono w nim rodzaje profilaktyki onkologicznej, przykłady zadań z zakresu zdrowia publicznego oraz możliwych PPZ, zasady przygotowywania projektu PPZ, dostępne źródła danych i możliwości finansowania. W lipcu 2026 r. materiał wraz z pismem przewodnim rozesłano za pośrednictwem systemu e-Doręczeń do 2 793 JST, przekraczając zakładany we wniosku poziom 2000 jednostek.

Odbiór materiałów oceniono w anonimowej ankiecie internetowej, dostępnej wraz z przesłaną publikacją. W okresie od 27 lipca do 16 października 2026 r. uzyskano 509 kompletnych formularzy. Ankieta obejmowała cztery stwierdzenia, oceniane w skali od 1 („zdecydowanie nie") do 5 („zdecydowanie tak"). Za pozytywne uznano odpowiedzi „raczej tak" i „zdecydowanie tak". Oceniano następujące aspekty: akceptacja bezpłatnego udostępniania materiałów, wartościowe wsparcie JST, przewidywana przydatność materiałów w działaniach JST, zainteresowanie kolejnymi opracowaniami. Wysoki poziom aprobaty dotyczył przede wszystkim samej inicjatywy bezpłatnego przekazywania materiałów. Również ich wartość jako wsparcia merytorycznego oraz możliwą przydatność w planowaniu działań profilaktycznych oceniono bardzo korzystnie. Pozytywne odpowiedzi na wszystkie cztery pytania wystąpiły w 427 formularzach (83,9%).

3) Przygotowanie i opublikowanie raportu ze zrealizowanego projektu wraz z rekomendacjami dla samorządów w zakresie realizacji działań w obszarze profilaktyki chorób nowotworowych.

Oczekiwany rezultat: Utworzenie zestawu rekomendacji dla samorządów w obszarze realizacji profilaktyki onkologicznej.

Uzyskany wynik: Utworzono i opublikowano w otwartym dostępie zestaw rekomendacji dla samorządów w obszarze realizacji profilaktyki onkologicznej.

Opis zadania:

Rekomendacje sformułowano na podstawie badania potencjału jednostek samorządu terytorialnego do realizacji działań w obszarze profilaktyki onkologicznej, wyników oceny wiedzy uczestników webinarium oraz opinii odbiorców materiałów edukacyjnych. Dotyczą przede wszystkim tych obszarów, w których samorządy sygnalizowały największe ograniczenia.

Przygotowane rekomendacje stanowią część niniejszego raportu.

3. Wkład w rozwój dyscypliny nauk o zdrowiu

Wartość naukowa projektu wynika przede wszystkim z uzyskania danych na temat instytucjonalnych uwarunkowań profilaktyki onkologicznej na poziomie samorządu terytorialnego.

Badanie potencjału jednostek samorządu terytorialnego do realizacji działań w obszarze profilaktyki onkologicznej realizowane w ramach projektu nie ograniczało się do ustalenia, czy JST realizują pojedyncze programy, lecz obejmowało zasoby i kompetencje konieczne do przeprowadzenia pełnego procesu: od rozpoznania potrzeb i zaplanowania działań, przez ich finansowanie i współpracę z partnerami, po monitorowanie i ocenę rezultatów. Pozwoliło to wskazać obszary, w których formalne zadania ustawowe nie znajdują pełnego oparcia w postrzeganych możliwościach organizacyjnych. Na potrzeby badania opracowano zestaw 20 wskaźników potencjału instytucjonalnego. Narzędzie wykazało wysoką spójność wewnętrzną (α Cronbacha = 0,956; ω McDonalda = 0,957); przeprowadzono także eksploracyjną analizę czynnikową i wielowymiarową ocenę powiązań z typem samorządu, liczbą ludności i położeniem regionalnym.

Wyniki tworzą podstawę do dalszych analiz dotyczących lokalnej polityki zdrowotnej, szczególnie do zestawiania deklarowanego potencjału z danymi o rzeczywiście realizowanych działaniach, finansowaniu i uczestnictwie mieszkańców w profilaktyce.

Upowszechnienie wyników w czasopiśmie naukowym pozwala wykorzystać je również poza gronem bezpośrednich odbiorców grantu. Publikację pt. “Are Local Governments Ready for Cancer Prevention? Perceived Institutional Capacity of Polish Local Government Units?” autorstwa Klimek K., Jurys T., Działach E., Grajek M. opublikowano dnia 18.10.2026 r. w czasopiśmie Journal of Education, Health and Sport (JEHS). Publikacja jest dostępna online pod adresem: https://apcz.umk.pl/JEHS/article/view/76327.

Badanie zrealizowano metodą CAWI (Computer-Assisted Web Interviewing). Zaproszenie z odsyłaczem do kwestionariusza skierowano poprzez platformę e-doręczenia do 2 809 jednostek samorządu terytorialnego, prosząc o przekazanie formularza pracownikowi posiadającemu wiedzę o działaniach danej jednostki. Udział był dobrowolny, a odpowiedzi anonimowe. Jednostką analizy była JST, natomiast udzielane odpowiedzi stanowiły ocenę warunków instytucjonalnych dokonywaną przez osobę reprezentującą jednostkę. W analizie uwzględniono 407 kompletnych kwestionariuszy (14,5% ogółu JST w Polsce).

Przeprowadzone badanie wykazało, że polskie jednostki samorządu terytorialnego umiarkowanie oceniają swój potencjał instytucjonalny do realizacji zadań w obszarze profilaktyki chorób nowotworowych, przy czym stwierdzono znaczne zróżnicowanie ocen poszczególnych elementów tego potencjału. Stosunkowo wysoko oceniono współpracę z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi, natomiast mniej korzystnie – zasoby kadrowe i kompetencje pracowników, możliwości finansowania, potencjał technologiczny, zdolność do opracowywania programów profilaktycznych dostosowanych do lokalnych potrzeb oraz monitorowanie i ewaluację podejmowanych działań. Wzmocnienie kompetencji pracowników, zasobów finansowych i analitycznych, zdolności do wdrażania działań profilaktycznych oraz systematycznego monitorowania i ewaluacji może przyczynić się do ograniczenia barier instytucjonalnych zidentyfikowanych w badaniu. Przyszłe badania powinny łączyć ocenę potencjału instytucjonalnego z obiektywnymi wskaźnikami dotyczącymi zasobów organizacyjnych, realizacji programów profilaktycznych, korzystania ze świadczeń profilaktycznych oraz efektów zdrowotnych w populacji.

4. Rekomendacje dla jednostek samorządu terytorialnego

1. Systematyczne rozpoznawanie lokalnych potrzeb zdrowotnych w obszarze onkologii

Jednostki samorządu terytorialnego powinny prowadzić systematyczną analizę sytuacji epidemiologicznej mieszkańców, uwzględniając w szczególności zachorowalność i umieralność z powodu chorób nowotworowych, rozpowszechnienie czynników ryzyka oraz dostępność świadczeń profilaktycznych. W procesie diagnozowania potrzeb zdrowotnych należy wykorzystywać dane udostępniane przez instytucje publiczne, w tym GUS, Krajowy Rejestr Nowotworów, NFZ oraz Ministerstwo Zdrowia. Szczególnie istotne jest identyfikowanie problemów zdrowotnych charakterystycznych dla danej społeczności, zamiast opierania planowanych interwencji wyłącznie na ogólnokrajowych danych epidemiologicznych. Wyniki diagnozy powinny stanowić podstawę ustalania priorytetów lokalnej polityki zdrowotnej oraz podejmowania decyzji dotyczących finansowania działań profilaktycznych.

2. Uwzględnienie profilaktyki onkologicznej w lokalnych dokumentach strategicznych

Rekomenduje się uwzględnianie zagadnień związanych z profilaktyką chorób nowotworowych w strategiach rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, lokalnych programach zdrowotnych oraz innych dokumentach wyznaczających kierunki działań w obszarze zdrowia publicznego. Planowane działania powinny wynikać z rozpoznanych potrzeb mieszkańców oraz pozostawać spójne z aktualnymi krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi dotyczącymi ochrony zdrowia. Wskazane jest określanie wieloletnich celów i priorytetów, które umożliwią zachowanie ciągłości podejmowanych interwencji, niezależnie od corocznych decyzji budżetowych. Takie podejście pozwoli ograniczyć realizację przypadkowych, jednorazowych przedsięwzięć na rzecz działań zaplanowanych w dłuższej perspektywie.

3. Wzmocnienie potencjału kadrowego samorządów w obszarze zdrowia publicznego

Jednym z podstawowych warunków skutecznej realizacji zadań związanych z profilaktyką onkologiczną jest zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych oraz kompetencji pracowników odpowiedzialnych za ochronę zdrowia i zdrowie publiczne. Samorządy powinny dążyć do wyznaczenia osób posiadających przygotowanie merytoryczne do planowania, koordynowania i oceniania działań profilaktycznych. W jednostkach o ograniczonych możliwościach kadrowych zasadne jest korzystanie ze wsparcia ekspertów zewnętrznych lub rozwijanie współpracy z innymi samorządami. Szczególnego znaczenia nabiera zapewnienie

ciągłości realizacji zadań oraz ograniczanie zależności podejmowanych działań od pojedynczych pracowników.

4. Rozwijanie kompetencji pracowników JST poprzez systematyczne działania edukacyjne

Rekomenduje się zapewnienie pracownikom samorządowym możliwości regularnego uczestnictwa w szkoleniach dotyczących podstaw prawnych realizacji zadań zdrowotnych, przygotowywania programów polityki zdrowotnej, pozyskiwania finansowania oraz monitorowania i ewaluacji działań. Szczególną uwagę należy poświęcić praktycznym umiejętnościom wykorzystywania danych epidemiologicznych, interpretowania rekomendacji AOTMiT oraz opracowywania dokumentacji niezbędnej do wdrażania interwencji profilaktycznych. Warto rozwijać współpracę z uczelniami i instytucjami naukowymi, które mogą zapewniać wsparcie merytoryczne oraz aktualizację wiedzy pracowników. Efektywność szkoleń powinna być oceniana nie tylko na podstawie liczby uczestników, lecz również poprzez pomiar przyrostu wiedzy i możliwości jej wykorzystania w praktyce.

5. Prawidłowy dobór podstaw prawnych i form realizacji działań profilaktycznych

Samorządy powinny zwracać szczególną uwagę na właściwe rozróżnienie działań podejmowanych na podstawie ustawy o zdrowiu publicznym od programów polityki zdrowotnej realizowanych zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Wybór odpowiedniej formy prawnej powinien wynikać przede wszystkim z charakteru planowanych interwencji, w tym tego, czy obejmują one udzielanie świadczeń zdrowotnych. Istotne jest również przestrzeganie zasad wyboru realizatorów, finansowania działań oraz wymaganych procedur opiniowania i sprawozdawczości. Właściwe przygotowanie organizacyjno-prawne przedsięwzięcia ogranicza ryzyko nieprawidłowości i sprzyja racjonalnemu wykorzystaniu środków publicznych.

6. Projektowanie programów polityki zdrowotnej zgodnie z aktualnymi rekomendacjami i dowodami naukowymi

Przygotowywanie samorządowych programów polityki zdrowotnej w obszarze onkologii powinno opierać się na aktualnych rekomendacjach Prezesa AOTMiT, wytycznych klinicznych oraz wynikach badań naukowych dotyczących skuteczności i bezpieczeństwa planowanych interwencji. Szczególnej analizy wymaga zasadność finansowania dodatkowych badań diagnostycznych oraz ich relacja do świadczeń już dostępnych w systemie publicznej opieki zdrowotnej. Samorządy powinny unikać wdrażania programów, których interwencje nie posiadają wystarczającego uzasadnienia naukowego lub prowadzą do nieuzasadnionego

powielania działań finansowanych ze środków NFZ. Wskazane jest również korzystanie z doświadczeń innych jednostek, które realizowały podobne programy i dysponują wynikami ich ewaluacji.

7. Zwiększenie znaczenia profilaktyki pierwotnej chorób nowotworowych

W lokalnej polityce zdrowotnej należy przywiązywać większą wagę do działań ukierunkowanych na ograniczanie modyfikowalnych czynników ryzyka rozwoju chorób nowotworowych. Szczególne znaczenie mają przedsięwzięcia dotyczące zapobiegania używaniu tytoniu, ograniczania spożywania alkoholu, promocji prawidłowego żywienia i aktywności fizycznej, przeciwdziałania nadwadze i otyłości oraz ograniczania ekspozycji na szkodliwe czynniki środowiskowe. Działania te mogą być realizowane w ramach ustawowych zadań samorządów z zakresu zdrowia publicznego, również we współpracy ze szkołami, organizacjami pozarządowymi i lokalnymi instytucjami. Należy dążyć do prowadzenia ich w sposób systematyczny, z uwzględnieniem wieku, potrzeb oraz charakterystyki poszczególnych grup mieszkańców.

8. Wspieranie udziału mieszkańców w ogólnopolskich programach badań przesiewowych

Jednostki samorządu terytorialnego powinny aktywnie wspierać działania informacyjne i edukacyjne zachęcające mieszkańców do korzystania z dostępnych programów profilaktyki i wczesnego wykrywania chorób nowotworowych. Szczególnie ważne jest przekazywanie rzetelnych informacji o zasadach kwalifikacji, częstotliwości badań oraz możliwościach skorzystania z nich w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia. Samorządy mogą również podejmować działania ograniczające bariery organizacyjne i informacyjne, zwłaszcza wśród mieszkańców obszarów wiejskich oraz osób starszych. Współpraca z podmiotami podstawowej opieki zdrowotnej i innymi świadczeniodawcami może ułatwiać identyfikowanie grup wymagających dodatkowego wsparcia w dostępie do profilaktyki.

9. Wspieranie profilaktyki nowotworów związanych z zakażeniami wirusowymi

Rekomenduje się podejmowanie przez samorządy działań informacyjno-edukacyjnych dotyczących znaczenia szczepień ochronnych w zapobieganiu wybranym chorobom nowotworowym, w szczególności szczepień przeciwko HPV i HBV. Działania powinny obejmować przekazywanie mieszkańcom aktualnych informacji o skuteczności i bezpieczeństwie szczepień, zasadach kwalifikacji oraz możliwościach ich wykonania w ramach dostępnych programów. Istotną rolę mogą odgrywać szkoły, placówki ochrony zdrowia oraz lokalne instytucje zajmujące się promocją zdrowia. W przypadku identyfikacji

niezaspokojonych potrzeb zdrowotnych samorząd może również rozważyć dodatkowe działania profilaktyczne, z uwzględnieniem obowiązujących regulacji prawnych i dostępnego finansowania publicznego.

10. Ograniczanie nierówności w dostępie do profilaktyki onkologicznej

Planowanie działań profilaktycznych powinno uwzględniać zróżnicowanie sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców oraz występowanie barier utrudniających korzystanie z dostępnych świadczeń zdrowotnych. Szczególnej uwagi wymagają osoby starsze, mieszkańcy obszarów oddalonych od większych ośrodków miejskich, osoby z niepełnosprawnościami oraz grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Samorządy powinny analizować możliwości dostosowania sposobu prowadzenia edukacji, lokalizacji wydarzeń, godzin ich organizacji oraz kanałów przekazywania informacji do potrzeb tych grup. W uzasadnionych przypadkach zasadne jest rozwijanie współpracy z ośrodkami pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami mającymi bezpośredni kontakt z osobami wymagającymi wsparcia.

11. Rozwijanie współpracy samorządów z podmiotami leczniczymi

Podmioty wykonujące działalność leczniczą powinny być traktowane jako istotni partnerzy samorządów w planowaniu i realizacji działań z zakresu profilaktyki chorób nowotworowych. Współpraca może obejmować identyfikowanie lokalnych potrzeb zdrowotnych, prowadzenie edukacji mieszkańców, konsultowanie zakresu planowanych interwencji oraz wspieranie korzystania z dostępnych świadczeń profilaktycznych. Szczególnie wartościowe może być zaangażowanie świadczeniodawców podstawowej opieki zdrowotnej, którzy posiadają bezpośredni kontakt z mieszkańcami i mogą wspierać upowszechnianie informacji o profilaktyce. Dla zapewnienia trwałości współpracy wskazane jest ustalanie wspólnych celów, zasad komunikacji oraz zakresu odpowiedzialności poszczególnych podmiotów.

12. Zwiększenie zaangażowania organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych

Rekomenduje się szersze wykorzystywanie potencjału organizacji pozarządowych, w szczególności stowarzyszeń pacjentów, fundacji działających w obszarze ochrony zdrowia oraz organizacji zajmujących się edukacją i aktywizacją mieszkańców. Podmioty te mogą wspierać samorządy w docieraniu do określonych grup społecznych, organizowaniu wydarzeń profilaktycznych oraz rozpoznawaniu barier utrudniających uczestnictwo w działaniach zdrowotnych. Istotne jest także włączanie przedstawicieli społeczności lokalnej do konsultowania planowanych przedsięwzięć, aby proponowane rozwiązania odpowiadały

rzeczywistym potrzebom mieszkańców. Współpraca powinna mieć charakter partnerski i długofalowy, a jej zakres oraz oczekiwane rezultaty powinny zostać jednoznacznie określone.

13. Wzmocnienie współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego

Jednostki samorządu terytorialnego powinny rozważyć rozwijanie współpracy międzygminnej i między powiatami w zakresie planowania, finansowania oraz realizacji przedsięwzięć dotyczących profilaktyki chorób nowotworowych. Rozwiązanie to może mieć szczególne znaczenie dla mniejszych samorządów, które nie dysponują wystarczającymi zasobami kadrowymi, organizacyjnymi lub finansowymi do samodzielnego prowadzenia kompleksowych działań. Współpraca może obejmować wspólne opracowywanie diagnoz zdrowotnych, organizowanie szkoleń, przygotowywanie programów polityki zdrowotnej oraz realizację kampanii edukacyjnych. Ważne jest przy tym określenie zasad finansowania, podziału obowiązków i sposobu rozliczania rezultatów wspólnie podejmowanych przedsięwzięć.

14. Zapewnienie stabilnego finansowania działań z zakresu profilaktyki onkologicznej

Skuteczna realizacja zadań profilaktycznych wymaga zapewnienia odpowiednich środków finansowych nie tylko na bezpośrednie interwencje, lecz również na ich przygotowanie, koordynację, promocję oraz ewaluację. Samorządy powinny dążyć do planowania finansowania w perspektywie wieloletniej, co pozwoli zachować ciągłość działań i ograniczyć ryzyko ich przedwczesnego zakończenia. Przy ustalaniu zakresu przedsięwzięć należy uwzględniać możliwości finansowe jednostki, rozpoznane potrzeby mieszkańców oraz przewidywane koszty jednostkowe poszczególnych interwencji. Wskazane jest również okresowe analizowanie relacji pomiędzy poniesionymi nakładami a uzyskanymi rezultatami, aby środki publiczne kierować na działania o największej wartości zdrowotnej.

15. Zwiększenie wykorzystania zewnętrznych źródeł finansowania

Rekomenduje się systematyczne monitorowanie dostępnych możliwości pozyskiwania dodatkowych środków na realizację działań profilaktycznych, w tym dofinansowania z NFZ, programów ministerialnych oraz funduszy krajowych i europejskich. Szczególne znaczenie ma rozwijanie kompetencji pracowników odpowiedzialnych za przygotowywanie wniosków o dofinansowanie oraz prawidłowe rozliczanie otrzymanych środków. Przed podjęciem decyzji o aplikowaniu o wsparcie finansowe należy każdorazowo analizować warunki naboru, kwalifikowalność planowanych wydatków, wymagany wkład własny oraz obowiązki związane z trwałością rezultatów. Pozyskiwanie finansowania zewnętrznego powinno stanowić

uzupełnienie lokalnej polityki zdrowotnej, a nie samodzielny czynnik decydujący o wyborze realizowanych interwencji.

16. Zwiększenie wykorzystania danych i narzędzi analitycznych w zarządzaniu zdrowiem lokalnym

Samorządy powinny rozwijać umiejętności pozyskiwania, przetwarzania i interpretowania danych dotyczących stanu zdrowia mieszkańców oraz realizowanych działań profilaktycznych. Wskazane jest korzystanie z ogólnodostępnych baz danych i narzędzi informatycznych, które umożliwiają monitorowanie zmian epidemiologicznych, ocenę dostępności świadczeń oraz porównywanie sytuacji zdrowotnej z innymi jednostkami. Istotnym elementem powinno być również wdrażanie prostych, ujednoliconych rozwiązań służących gromadzeniu danych o realizowanych programach i ich rezultatach. Rozwój kompetencji analitycznych może zwiększyć samodzielność samorządów w podejmowaniu decyzji oraz ograniczyć uzależnienie procesu planowania działań od informacji pochodzących wyłącznie od potencjalnych realizatorów.

17. Doskonalenie sposobów komunikacji i edukacji zdrowotnej mieszkańców

Działania informacyjno-edukacyjne dotyczące profilaktyki chorób nowotworowych powinny być przygotowywane z uwzględnieniem wieku, poziomu wiedzy, kompetencji zdrowotnych oraz potrzeb poszczególnych grup odbiorców. Rekomenduje się stosowanie zróżnicowanych kanałów komunikacji, obejmujących zarówno strony internetowe i media społecznościowe, jak i materiały drukowane, spotkania bezpośrednie oraz wydarzenia organizowane przez lokalne instytucje. Treści edukacyjne powinny być oparte na aktualnej wiedzy medycznej, przedstawiane w zrozumiały sposób i zawierać praktyczne informacje dotyczące możliwości ograniczania ryzyka zachorowania oraz korzystania z profilaktyki. Należy również oceniać, czy przekazywane informacje rzeczywiście docierają do zamierzonych grup odbiorców oraz czy przyczyniają się do zwiększenia ich wiedzy.

18. Rozwijanie działań wspierających osoby po zakończonym leczeniu onkologicznym

Samorządy powinny uwzględniać w lokalnej polityce zdrowotnej również potrzeby osób, które zakończyły leczenie choroby nowotworowej i wymagają wsparcia w powrocie do codziennego funkcjonowania. Działania te mogą obejmować edukację dotyczącą zdrowego stylu życia, informowanie o dostępnych formach rehabilitacji, wsparcia psychologicznego i społecznego oraz pomoc w korzystaniu z istniejących świadczeń. Wskazane jest rozwijanie współpracy z

podmiotami leczniczymi, organizacjami pacjenckimi i instytucjami pomocy społecznej w celu identyfikowania potrzeb tej grupy mieszkańców. Podejmowane inicjatywy powinny uzupełniać istniejące rozwiązania systemowe i pozostawać dostosowane do kompetencji oraz możliwości organizacyjnych samorządu.

19. Wprowadzenie systematycznego monitorowania i ewaluacji działań profilaktycznych

Każde przedsięwzięcie realizowane przez samorząd w obszarze profilaktyki onkologicznej powinno mieć jasno określone cele, mierniki ich osiągnięcia oraz sposób gromadzenia danych niezbędnych do oceny rezultatów. Monitoring nie powinien ograniczać się wyłącznie do liczby zorganizowanych wydarzeń, rozdanych materiałów czy osób uczestniczących w działaniach, ale w miarę możliwości obejmować również zmiany wiedzy, zachowań zdrowotnych lub korzystania ze świadczeń profilaktycznych. W przypadku działań edukacyjnych zasadne jest stosowanie pomiarów wiedzy przed interwencją i po jej zakończeniu, natomiast w programach polityki zdrowotnej – mierników zgodnych z celami i zakresem realizowanych świadczeń. Wyniki ewaluacji powinny być wykorzystywane przy podejmowaniu decyzji dotyczących kontynuacji, modyfikacji lub zakończenia poszczególnych przedsięwzięć.

20. Rozwijanie współpracy ze środowiskiem naukowym oraz upowszechnianie dobrych praktyk

Rekomenduje się zacieśnianie współpracy jednostek samorządu terytorialnego z uczelniami, instytutami badawczymi oraz ekspertami zajmującymi się zdrowiem publicznym, epidemiologią i organizacją ochrony zdrowia. Współpraca ta może obejmować przygotowywanie diagnoz zdrowotnych, konsultowanie projektów programów polityki zdrowotnej, opracowywanie metod oceny efektywności oraz prowadzenie wspólnych projektów badawczych. Istotne jest również upowszechnianie doświadczeń samorządów, które wdrożyły rozwiązania przynoszące udokumentowane rezultaty, w szczególności poprzez publikowanie raportów, organizowanie spotkań branżowych i udostępnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych. Wymiana wiedzy i doświadczeń może przyczynić się do podnoszenia jakości lokalnych działań profilaktycznych oraz bardziej efektywnego wykorzystywania dostępnych zasobów instytucjonalnych i finansowych.